

Dariusz Gronowski *OSPPE*

METAFORA I METONIMIA W BIBLIJ WEDLE ROZWAŻAŃ LAKOFFA I JOHNSONA¹

I. TERMINOLOGIA

Zarówno metafora jak i metonimia spotykane są w lingwistyce pojęciowej i choć w praktycznym ujęciu są podobne, to jednak istnieje między nimi zasadnicza różnica. Najpierw warto zwrócić uwagę na słownikowy sens przywołanych terminów. A zatem czym jest metafora?

Metafora - termin pochodzi z języka greckiego (*metafero*) i oznacza wynosić, przenosić, aplikować². Metafora jest strukturą pojęciową, która wykorzystywana jest w mowie codziennej, potocznej, w ujęciu figuratywnym, gdzie jedna domena (*il dominio di arrivo*) służy wyjaśnieniu drugiej domeny (*il dominio di partenza*). Dwa osobne pojęcia, jednakże uzupełniające się nawzajem³. Metafora jest oparta na podobieństwie.

Podobne użycie w pojęciach lingwistycznych zajmuje także metonimia, ale różnice występują w domenie.

Metonimia - pojęcie to jest niekiedy wyjaśniane jako relacja pomiędzy formą a znaczeniem w jednym znaku; innymi słowy, dwa pojęcia ujęte są w jednej domenie, a nie jak w przypadku metafory, w której jedna domena określa drugą, by przez to oddać sens figuratywny⁴. Metonimia oparta jest na ścisłym związku pomiędzy dwoma pojęciami (*contiguity*),

---

¹ Opracowano na podstawie książki amerykańskich lingwistów: GEORGE LAKOFF - MARK JOHNSON, *Metaphors We live by*, University of Chicago Press, Illinois 1980 (ISBN 978-88-452-3360-9)

² F. SCHENKL, F. BRUNETTI, *Dizionario greco-italiano-italiano-greco*, La spezia 1990, p. 553.

³ Por. W. CROFT, D. ALAN CRUSE, *Linguistica cognitiva*, Roma 2010, p. 178.

⁴ Por. ibidem, p. 192.

stąd różnica między metonimią a metaforą⁵.

W ujęciu lingwistycznym ważną rolę odgrywają przymiotniki. Należy jednak pamiętać, że w języku potocznym („nietechnicznym”) przymiotnik bywa metaforyczny, gdy często używany jest przez mówcę jako synonim przenośni. Innymi słowy, niektórzy ludzie mogą posługiwać się metaforą na co dzień w odniesieniu do jakiegokolwiek przenośnego użycia języka, bez rozróżnienia między metaforycznym i metonimicznym zastosowaniem języka. Co więcej, lingwiści są zgodni, że dosłowne znaczenie lub dosłowność znaczenia nie może być oparta na zasadach, ponieważ bardzo często nie można łatwo określić dosłownego znaczenia słowa⁶.

II. PRZYKŁADY METAFORY

1) Ps 27, 1

תְּהִי לִי אֱלֹהִים וְלֹא יִהְיֶה אֲדֹנָי
יִמְמֵנוּ יְעֲשֵׂנוּ יְרֵאָה וְהָיָה אֲדֹנָי

Dominio di partenza: światło (pojęcie abstrakcyjne odnoszące się do stanu człowieka w tym przypadku)

Dominio di arrivo: Bóg, Byt absolutny

Autor natchniony tego psalmu odnosi pojęcie abstrakcyjne - światło, jako stan, do którego człowiek dąży i chce doświadczać. Świadom jednak, że sam z siebie nie może tego otrzymać, w Bogu widzi dawcę tego daru, co więcej próbuje Go utożsamić z owym pojęciem, niejako wskazać, że naturą Boga jest dobroć okazana przez pomoc w formie dawania światła, będącego metaforą nauczania, oświecania rozumu, pouczenia człowieka jak należy postępować w życiu.

⁵ Zob. A. DEIGNAN, *Metaphor and Corpus Linguistic*, ed. John Benjamins, Amsterdam/Philadelphia 2005.

⁶ Zob. SEE RAYMOND GIBBS, *Poetics of Mind. Figurative Thought, Language, and Understanding*, Cambridge University Press, Cambridge 1994, p. 26-27.

2) Iz 1, 18

הַמַּצָּח עָלוֹתֶיךָ וּמִיָּדָאֵי-סָא וּנְיָבְלִי גְלֶשֶׁכּ בְּיָנֶשֶׁכּ בְּכִנְאָטָח וּלְהִי-סָא הָהִי רְמָאֵי הַחֲפֹנָן אֲבִ-וּכְלִ
וְהִיִּי:

Dominio di partenza: śnieg, czynność wybielania (וְבַל)

Dominio di arrivo: grzech

Grzech jest określeniem stanu człowieka, którego kondycja moralna jest zła. Bóg nawołuje swój lud poprzez misję proroka Izajasza. Porównuje stan moralny człowieka do szkarłatu. W taki sposób przedstawia grzech, a przez to upodlenie człowieka, wynikające z owej kondycji moralnej, w której się znajduje. Nawrócenie, a tym samym zmianę tegoż stanu porównuje do śniegu, a także do czynności wybielania; biel symbolizuje czystość, niewinność, prawość. Przez tą metaforę ukazany został dynamizm nawrócenia.

3) Ps 7,2-3

לִי צִמּוּ וַיָּאֵן קוֹרֵף יִשְׁכַּנּוּ הַרְיָאֵכּ הַרְטִי-נָפּ: יִגְלִיצְהוּ לְפָדֵר-לְכֶמּ יִנְעִישׁוּהָ יִתְיַסֶּחַ דָּבּ יִהְלֵא הָהִי

Dominio di partenza: lew, dzikie zwierzę

Dominio di arrivo: podmiot domyślny(w wer. 3); chodzi o tych, którzy prześladowają autora tego psalmu (יִפְדֵּר ptc m pl cts+suff 1cs)

Autor porównuje swoich prześladowców do lwa, będącego dzikim nieoswojonym zwierzęciem. Zamiary owych prześladowców są złe. Czekają na odpowiedni moment, by dopiąć swego celu, podobnie jak lew, polujący na swoją ofiarę. Czyha, by móc zaatakować w najbardziej odpowiednim momencie.

4) Ps 18, 3

יִבְגְּשֵׁם לְעֵשִׂי-נִרְקָו יִגְגֹּמ וְגִב־הַסֶּחָא יִרְנֹצ יִלְא יִטְלַפְמוּ לִתְדוּצָמוּ יַעֲלֶם וְהוּהִי

Dominio di partenza: róg, skała

Dominio di arrivo: Bóg

W Księdze Psalmów Bóg często jest porównywany do skały będącej symbolem protekcji wobec swojego ludu. Ochraniając swój lud, ukazuje przy tym swoją moc i potęgę, której symbolem jest właśnie owy róg przywołany przez autora.

5) Am 4, 1 (por. Ps 2, 13)

תְּרִמְאָהּ מִיְגוּיָא תּוֹצְצָרָה מִלֵּד תּוֹקְשֵׁעָה וְוֹרְמֵשׁ תִּהְיֶה רֶשֶׁא נְשֻׁבָה תּוֹרַפּ הִזֹּה רַבְּדָה וְעַמֶּשׁ
הַתְּשִׁנוּ הָאֵיבָה מִהַיְגָדָאֵל

Dominio di partenza: Baszan, kraina w Zajordaniu

Dominio di arrivo: krowa (Ps 22 - byk)

Baszan słynął ze swych pastwisk i stad, stąd porównanie do tego miejsca, natomiast termin *byki Baszanu* są symbolem gwałtownej siły. Byk słynie ze swojej gwałtowności i siły, dlatego w psalmie owo porównanie. Jeśli chodzi o określenie הַרְפָּה, to symbolizuje ono lubieżnego ducha kobiet Samarii.

III. PRZYKŁADY METONIMII

1) Ex 19, 7

מִשְׁנֵוּ מַעַה יִנְקֹזֵל אֶרְקֵנוּ הָשֵׁם אֲבִינוּ

Czasownik statyczny *zaqen* wskazuje na zaawansowany wiek. Jednakże odnosi się do pewnej grupy społeczeństwa, która określana była mianem: „starszyny ludu”. Stosowanie tego terminu było zawsze w odniesieniu do rady miasta, która zbierała się w głównej bramie miejskiej, decydując o bieżących sprawach społeczności w zakresie polityki, ekonomii, sądownictwa czy kwestii militarnych.

2) Ps 48, 11

הַדְּבַיִמִּי הָאֵלֶּם קִדְצָ צִרְאִי־וְצַק־לֵעַרְתְּלֶהָת נָכ מִלְּהֵלֵא רְמִשׁ־כּ

Rzeczownik *דְּבַיִמִּי* czyli *prawa ręka* (+suff 2ms), będący terminem w mentalności hebrajczyków, który wskazywał na siłę, potęgę, władzę. *Wyciągnij prawicę* - można tłumaczyć: użyj władzy, autorytetu, siły.

3) Iz 2, 6

וּקִפְשֵׁי מִירְכָּב יִדְלִיבוּ מִיַּתְּשֻׁלְפֹכ מִיִּנְנָעוּ מְדֻקְמ־וְאֵלֶּם יֵכ בְּקַעֲי תִיב־רְמַע הָהָשְׁטָנ יֵכ

Dom Jakuba - nie oznacza bowiem konkretnego domu, jako aedificium, które należy do konkretnej osoby, w tym przypadku Jakuba. Ten zwrot wskazuje na potomstwo, które wywodzi się od Jakuba, a więc Naród izraelski.

4) 1 Sm 1, 3

יִנְבַּ יִנְבַּ מִלְּשׁוֹ הַלְּשָׁב תּוֹאֲבָצַ תְּהִי־לִל חֲבָזְלוֹ תְּנַחֲתִשְׁהֶל הָמִלְּמִי וּמִיִּמִּימ־וְרִיעֵמ אֹתָהּ שִׁיאָהּ הָלְעוֹ הָהִי־ל מִיִּנְבַּח סְחָנְפוֹ יִנְפָּח לֵלֵע

Określenie to odwołuje się do sił militarnych. Nie wiadomo jednak czy chodzi o wojsko niebieskie czy o wojsko Izraela, stąd pewne trudności w interpretowaniu tego terminu. Niemniej jednak jasno odnosi się do ukazania siły zbrojnej.

5) 1 Sm 4, 5

עֲרָאָה סִקְתָּו הַלְלוּדָג הַעֲוִיָּת לְאֶרְשֵׁי־לֶכְ וְעַתָּנוּ הַנְּחַמָּה־לָּא הָהָרִי־תִהְיֶה וְזָרָא אוֹפֵכְ יִהְיֶוּ

Arka przymierza Pańskiego jest odwołaniem się nie do drewnianej skrzyni, w której przechowywano tablice kamienne jako znak widzialny przymierza zawartego między Bogiem a Ludem Izraela, lecz ma na celu podkreślenie niewidzialnej obecności Boga pośród Narodu wybranego.

METAPHOR AND METONY IN THE BIBLE
ACCORDING TO THE CONSIDERATIONS
OF LAKOFF AND JOHNSON

A b s t r a c t

In this short introduction we can find some basics of explanation what exactly is metaphor and metonymy. Metaphor is, first of all, a mental and cognitive process, as it can be observed in the work of our thought and imagination. This cognitive strategy is expressed in language. However, writers and poets can create some special metaphors to increase the beauty of their language, influence the reader or make their communication more impressive. Therefore, technically speaking, there is nothing wrong in analyzing those special metaphors as figures of speech in poetry and elevated diction. Criticizing the traditional or rhetorical understanding of metaphor, cognitive linguists want to point out that until the late 1970s the rhetorical study of metaphors in elevated forms of language has been practically the only focus of scholarly attention in regard to this important mental mechanism of our cognition.